

1521'de temize çekmiştir. 1511 yılı olayları ile başlayan eser, özellikle Yavuz Sultan Selim'in İran ve Mısır seferleri hakkında doğru ve ayrıntılı bilgiler verir. Yarı manzum olan ve ağır bir dille yazılan *Selîmnâme* üzerinde iki yüksek lisans tezi yapılmıştır (Şefaettin Severcan, 1988, EÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; Abdurrahman Sağır, 1993, İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Kanûnî Sultan Süleyman döneminde yaşadığı bilinen Sa'dî b. Abdülmüteâl'in 1511 yılından başlayan *Selîmnâme*'sinde II. Bayezid'in şehzadeleri arasındaki rekabetle yeniçerilerin İstanbul yağması hakkında orijinal bilgiler verilmektedir. Bazı hususlarda Celâlîzâde Mustafa Çelebi ve Kemalpaşazâde'nin eserleriyle örtüşen *Selîmnâme* Kanûnî devrinin ilk yıllarındaki olaylarla sona ermektedir. Eserin bir nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndedir (Hazine, nr. 1424); ancak katalogta bu eser Kemalpaşazâde'ye ait gösterilmiştir. Sa'dî'nin *Selîmnâme*'si üzerinde Marie Therese Speiser tarafından Zürih Üniversitesi'nde doktora tezi hazırlanarak (1946) eser Almanca'ya çevrilmiştir.

Celâlîzâde Mustafa Çelebi tarafından kaleme alınan *Meâsir-i Selîm Hânî* adlı eser Selim'in Trabzon valiliği ile başlamaktadır. Müellif onun babası ve kardeşleriyle arasında geçen olayların gerçek sebepleri üzerinde durmakta, ayrıca Yavuz Sultan Selim'in İran seferi ve ordunun konakladığı menziller hakkında bilgi vermektedir. *Selîmnâme*'nin Selim'in cülûsuna kadarki bölümünün tenkitli metni ve İngilizce çevirisi Oxford Üniversitesi'nde Celia J. Kerslake tarafından doktora tezi olarak hazırlanmış, tamamı ise aslı dili ve günümüz Türkçe'siyle Kültür Bakanlığı yayınları arasında çıkmıştır (Ankara 1990, 1997).

Kemalpaşazâde'ye izâfe edilen *Selîmnâme*, aslında onun *Tevârih-i Âl-i Osmân*'ının dokuzuncu defteri olarak değerlendirilebilirse de bazı farklarla ana nüshadan ayrılmaktadır. Diğer *Selîmnâmeler* gibi şehzadeler arasındaki taht mücadeleleriyle başlayan eserde Şah İsmâil'in Anadolu'daki Şîlik propagandasına yer verilmekte, Şahkulu Baba Tekeli isyanı IX. defterden değişik biçimde anlatılmakta ve orijinal bilgiler verilmektedir. Kanûnî'ye sunulan eser *Tevârih-i Âl-i Osmân*'ın dokuzuncu defteri olarak Ahmet Uğur tarafından yayımlanmıştır (*The Reign of Sultan Selim I in the Light of the Selim-Nâme Literature*, Berlin 1985 içinde), ayrıca Ali Kökoğlu eser üzerinde yüksek lisans tezi hazırlamıştır (1994, EÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü). Şîrî mahlasıyla şiirler yazan, Vezi-

âzam Hersekzâde Ahmed Paşa'nın Mısır'da sancak beyi iken ölen oğlu zannedilen Ali Bey'in yazdığı *Târîh-i Feth-i Mısır* da bir *Selîmnâme* olup eserde Kemah'in zaptı, Dulkadıroğlu Alâüddeve'nin yenilgisi ve Mısır seferi gibi olaylar hakkında önemli bilgiler verilmektedir (TSMK, Emanet Hazinesi, nr. 1433/2, vr. 218^b-267^b). Hoca Sâdeddin Efendi'nin yazdığı *Selîmnâme* Yavuz Sultan Selim'in nedimi olan babası Hasan Can'dan duyduklarına dayanır. Menkıbevi on bir hikâyeden oluşan bu küçük eser müellifin asıl tarihi olan *Tâcü't-tevârih*'i tamamlar niteliktedir. Verilen kıssalarda Yavuz Sultan Selim'in padişahlık öncesi ve sonrasında yaşanan bazı hadiseler anlatılmaktadır. Matbu *Tâcü't-tevârih*'in II. cildinin sonunda (s. 602-619) basılan *Selîmnâme*, ayrıca Ahmet Uğur tarafından yayımlanmıştır (*AÜ İlahiyat Fakültesi İslâm İlimleri Enstitüsü Dergisi*, sy. 4 [Ankara 1980], s. 225-241).

Bunların dışında Senâî, Hayâtî, Şühûdî, Ârifî, İznîkî Seyyid Mehmed ve Cârullah b. Fahdî'l-Mekkî gibi şair ve müellifler tarafından *Selîmnâmeler* yazıldığı gibi müellifi bilinmeyen başka eserler de vardır. Mahremî'ye ait manzum *Şehnâme*'nin birinci kısmı Yavuz Sultan Selim dönemine ayrılmıştır. Bilinen tek nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan eserin (Revan Köşkü, nr. 1287) bu bölümü üzerinde Hatice Aynur doktora tezi yapmıştır. Nâmîk Kemal, *Evrâk-ı Perîşân* adlı eserinde Selâhaddin-i Eyyûbî ve Fâtih Sultan Mehmed ile birlikte Yavuz Sultan Selim'in biyografisine de yer vermiş, bu münasebetle Mısır ve Arap topraklarının ilhaki, hilâfetin İstanbul'a getirilmesi gibi konuları hamâsî bir üslûpla kaleme almıştır. Yahya Kemal Beyatlı, *Eski Şiirin Rüzgârıyla* adlı eserinin başında klasik terki-bibend tarzında yazdığı "Selîmnâme"sinde bu padişah döneminin seferlerini tennüm etmiştir.

Kazasker Kadızâde Vüsûlî Mehmed Çelebi tarafından II. Selim için yazılan *Selîmnâme*'yi N. Öztürk yayımlamıştır ("Kazasker Vusulî Mehmed Çelebi ve Selîm-nâme'si", *TDA*, sy. 50 [Ekim 1987], s. 9-108). Seyyid Lokman'ın *Selîm Hânâme*'si 1581'de tamamlanmış ve III. Murad'a sunulmuştur (TSMK, Revan Köşkü, nr. 1537; III. Ahmed, nr. 3595).

BİBLİYOGRAFYA :

Osmanlı Müellifleri, III, tür.yer.; Levend, *Gazavatnâmeler*, s. 22-38, 79-80; Muhammed Harb Abdülhamid Zanatî, *I. Selim'in Suriye ve Mısır Seferi Hakkında İbn İyas'da Mevcut Haberlerin Selîmnâmelerle Mukayesesi: XVI. Asır Osman-*

lı-Memlûkluk Kaynakları Hakkında Bir Tetkik (doktora tezi, 1980), İÜ Ed. Fak. Tarih bölümü; Babinger (Üçok), s. 58 vd.; Ahmet Uğur, *The Reign of Sultan Selim I in the Light of the Selim-Nâme Literature*, Berlin 1985; a.m.f., "Selîmnâmeler", *AÜİFD*, XXII (1978), s. 369-379; a.m.f., "Şükrî-i Bitlîsî ve Selîmnâme'si", a.e., XXV (1982), s. 325-348; a.m.f., "Celâlîzâde Mustafa ve Selîmnâme'si", a.e., XXVI (1983), s. 407-426; Bekir Kütkoğlu, *Vekâyî'nüvis: Makaleler*, İstanbul 1994, s. 11; A. Steidl, "Die Wiener Handschrift des Selîm-nâme von Sukrî", *WZKM*, sy. 42 (1942), s. 180-223; İsmet Parmaksızoğlu, "Üsküplü İshak Çelebi ve Selîmnâme'si", *TD*, III (1951-52), s. 123 vd.; Şehabeddin Tekindağ, "Selîm-nâmeler", *TED*, sy. 1 (1970), s. 197-230; Filiz Çağmır, "Şehnâme-i Selim Han ve Minyatürleri", *STY*, V (1973), s. 411-442; C. J. Kerslake, "The Selîmnâme of Celâlîzâde Mustafa Çelebi, as a Historical Source", *Turcica*, IX/2, Paris 1978, s. 39-51; Abdüsselâm Bilgen, "XV. Yüzyıl İran Şairlerinden Adâî-i Şirazî'nin Selîm-nâme'si", *TTK Belleten*, XLVI/182 (1982), s. 13-30; Mustafa Argunşah, "Şükrî-i Bitlîsî, Selîmnâme'si ve Eserin Dili", *TDA*, sy. 55 (1988), s. 51-72; Şefaettin Severcan, "Keşfi Mehmet Çelebi'nin Selîm-nâme'si'ne Koyduğu Sözlük", *EÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sy. 5, Kayseri 1995, s. 414-427; Orhan Okay, "Eski Şiirin Rüzgârıyla", *DİA*, XI, 393-394; Abdullah Uçman, "Evrâk-ı Perîşân", a.e., XI, 536; Hamdi Savaş, "İshak Çelebi, Kılıçzâde", a.e., XXII, 528-529.

AHMET UĞUR

SELLÂRİLER

(bk. MÜSÂFİRİLER).

SELMÂ

(bk. ÜMMÜ RÂFİ').

SELMÂ bint SAHR

(bk. ÜMMÜ'L-HAYR bint SAHR).

SELMÂN-ı FÂRİSÎ

(سلمان الفارسي)

Ebû Abdillâh Selmân el-Fârisî
(ö. 36/656 [?])

İslâmiyet'i kabul eden
İran asıllı ilk sahâbî.

Asıl adı Mâhbe (Mâyeh) b. Bûzehmeşân (Bûzehkân, Bûzişân, Hüşbûdân) b. Mürselân b. Yehbûzân iken müslüman olduktan sonra kendini Selmân İbnü'l-İslâm diye tanıtmış, Selmân el-Hayr, Selmân-ı Pâk veya Selmân el-Hakîm diye de anılmıştır. Mecûsî dinine mensup olan babası köyünün reisi (dihkan) idi. Selmân, Râmihürmüz'de doğdu ve ilk çocukluk yıllarını burada geçirdi.

Küçük yaşlarda ailesiyle birlikte buradan ayrılıp Ceyy (Ceyyân, daha sonra Şehristan) diye anılan bir köye göç etti. Zengin ve itibarlı bir aileye mensup olan Selmân biri Kindeli olan, diğeri vefatı sırasında baş ucunda bulunan Bukayre (*Müsned*, V, 439) isimli iki hanımla evlendi. Abdullah adlı bir oğlu ile biri İsfahan'da, diğeri Mısır'da yaşayan üç kızından bahsedilmektedir. Oğlu Abdullah'tan torunu olan Abdurrahman dedesinin müslüman oluş kışasını rivayet etmiştir.

Mecûsî âteşkedesinde kutsal ateşin sönmemesini sağlamakla görevli iken yeni bir din arayışına giren Selmân ailesinin şiddetli muhalefetine rağmen Hıristiyanlığı benimsedi ve önce Dimaşk'a kaçtı, ardından Musul, Nusaybin ve Ammûriye'ye (Amorion) gitti. Ammûriye'de kendisinden Hıristiyanlık hakkında bilgi aldığı bir papaz, ölüm döşeğinde iken kendisine pek yakında Arap yarımadasında İbrâhim peygamberin Hanîf dini üzere gönderilecek son peygamberin geleceğini haber verdi. Onun hediye kabul etmekle beraber sadaka almayacağını, ayrıca kürek kemikleri arasında nübüvvet mührü bulunacağını söyledi. Bir Arap tüccarıyla tanışan Selmân, kendisini çölden geçirmesi karşılığında sahip olduğu hayvanları ona verip kervanına katıldı. Ancak kervan Vâdilkurâ'ya ulaştığında tüccar Selmân'ı bir yahudiye köle olarak sattı. Ardından bu yahudi onu Medine'de yaşayan Benî Kurayza'ya mensup bir başka yahudiye (Osman b. Eşhel) sattı. Selmân, Medine'yi görünce Ammûriyeli rahibin tarif ettiği şehre geldiğini anladı. Daha sonraki günlerde Hz. Peygamber'in Medine'ye doğru yola çıktığını ve Kubâ'ya geldiğini duyunca hemen oraya gitti ve rahipten öğrendiği nübüvvet âlâmetlerinin kendisinde bulunduğunu görünce müslüman oldu. Âzat edilmesine kadar meydana gelen Bedir ve Uhud gazvelerine katılamadı. Hendek Gazvesi'nden önce Resûl-i Ekrem'in tavsiyesi üzerine efendisiyle anlaşıp muhtemelen İslâmî dönemin ilk mükâtebe* sözleşmesini yaptı. Bedel olarak kararlaştırılan 300 hurma fidanı dikme işi Resûlullah'ın nezâretinde ashabın da yardımıyla gerçekleştirildi ve beytülâmâlden 40 ukıyye ödenerek Selmân'ın âzat edilmesi sağlandı (*Müsned*, V, 443-444; İbn Hişâm, I-II, 218 vd.). Hz. Peygamber, Selmân ile Ebû'd-Derdâ'yı kardeş ilân etti. Selmân, Hendek Gazvesi'ne ve ondan sonraki bütün savaflara katıldı. Bu gazve sırasında bir hendek kazılmasını teklif etmesi ve hendek kazmadaki başarısı dolayısıyla ensar ve muhacirler Selmân'ı ken-

dilerinden sayma konusunda ihtilâfa düşünce Resûlullah, "Selmân bizden, Ehl-i beyt'tendir" diyerek (İbn Sa'd, IV, 83) bu tartışmaya son verdi. Resûl-i Ekrem'in bu sözüne dayanan Hz. Ömer diğeri Ehl-i beyt mensuplarına olduğu gibi ona da maaş bağladı; fakat Selmân bu parayı sadaka olarak dağıtıp hurma liflerinden ördüğü hasırları satmak suretiyle hayatını kazanma yolunu seçti.

Zâhid bir kişiliğe sahip olan Selmân-ı Fârisî, Resûl-i Ekrem'in övgüsünü kazandı. İlim öğrenmeye düşkünlüğü ve sünnete bağlılığı ile mensubu bulunduğu ashâb-ı Suffe arasında önemli bir yer edindi. Medâin valiliği sırasında bile mütevazı yaşayışını değiştirmedikleri için halkın teveccühünü kazandı. Çok yer gezip farklı tecrübeler elde etmesi sonucu geniş birikime sahip olan Selmân'ın Tâif'in fethi sırasında mancınık ve debbâbe kullanılmasını tavsiye ettiği ve bunların yapımını bizzat gerçekleştirdiği belirtilmektedir. Irak bölgesindeki fetihler başlayınca kadar Medine'de yaşadığı. Hz. Ömer'in halifeliliği zamanında İsfahan'a döndü. Kâdisiye Savaşı'na, Medâin, Celulâ ve Belencer fetihlerine katıldı. Hz. Ömer'in emriyle Kûfe şehrinin kuruluşu aşamasında ve daha sonra önemli katkıları oldu ve halife onu Medâin'e vali tayin etti. Hz. Osman'ın hilâfetine sonlarına kadar valilik görevine devam eden Selmân'ın bu sırada vefat ettiği belirtilmektedir. Buna göre Medâin'de 35 (656) yılı sonu veya 36 (656) yılı başlarında ölmüş olmalıdır. Onun bu tarihten önce veya daha sonra vefat ettiği de söylenmektedir. Selmân'ın IV. Murad tarafından yeniden yaptırılan türbesi Bağdat yakınlarında onun kabri etrafında oluşturulmuş belirtilen, bugün Selmânîpâk diye bilinen kasabadır. Remle'de ve Mardin ilinin Nusaybin ilçesinde de birer makam türbesi bulunmaktadır. Bazı İslâm ülkelerinde adı çeşitli mekânlara verilen Selmân'ın kaç yıl yaşadığı konusunda ihtilâf edilmiş, onun muammerûndan olduğunu söyleyenler hayatı için 150 ile 553 yıl arasında farklı rakamlar ileri sürmüştür, 250 yıldan fazla yaşadığı rivayetinin kabul gördüğünü söyleyenler bile olmuş, ancak Zehebî, İbn Ebû Hâtim'den (*İlelül-İ-hadis*, II, 139) naklettiği bir rivayete dayanarak Selmân'ın sekсенli yaşlara varmadan öldüğünü, muhtemelen kırklı yaşlarda iken Hicaz'a geldiğini ifade etmiştir. Hendek kazımı sırasında güçlü kuvvetli bir kimse olması dolayısıyla ensar ve muhacirlerin onu kendilerine nisbet etmeye çalışması da Zehebî'nin bu tesbitini teyit etmektedir. Selmân'ın

uzun yaşadığına dair haberler ise Abbas b. Yezîd el-Bahrânî tarafından nakledilmiş, hiçbir isnadı bulunmayan münkatî rivayetlerdir (*A'lâmü'n-nübela*², I, 555-556).

Selmân'ın Rumca ve İbrânicce öğrendiği, Farslar'ın, Romalılar'ın, yahudi ve hıristiyanların kutsal kitaplarını okuduğu rivayet edilmektedir. Bu sebeple onun hakkındaki "sâhibül-Kitâbeyn" (Kur'an'ı ve Kitâb-ı Mukaddes'i iyi bilen) veya "önceki ve sonrakilerin ilmini öğrenmiş bitme tükenmez bir umman" ifadeleri kullanılmıştır. Selmân'ın Fâtîha sûresini Farsça'ya tercüme ettiği ve Resûlullah'ın bunu menetmediği kaydedilmektedir (Serahsî, I, 37). Selmân, Hz. Peygamber'den hadis nakletmiş, kendisinden de hanımı Bukayre ile Şurahbîl b. Sımt, Kâ'b b. Ucre, Alkame b. Kays, Âmir b. Abdullah, Amr b. Şurahbîl, İbn Abbas, Ebû Saîd el-Hudrî, Esved b. Yezîd, Enes b. Mâlik, Ebû't-Tufeyl gibi sahâbiler, ayrıca birçok tâbîî hadis rivayet etmiştir. Selmân'ın rivayet ettiği hadisler *Kütüb-i Sitte*'de bulunmakta, Ahmed b. Hanbel *el-Müsned*'inde onun otuz yedi rivayetine yer vermektedir. En geniş müsned kabul edilen Bakî b. Mahled'in eserinde altmış rivayetinin yer aldığı belirtilmektedir (Zehebî, I, 505). Selmân, Şii müelliflerince âsârı ilk tasnif eden kişi olarak kabul edilmektedir (Hasan es-Sadr, s. 280). İbn Hacer el-Askalânî, *Cüz'ân min hadîsi Selmân* adında oldukça hacimli bir hadis cüzünün bulunduğunu söylemekte (*el-Mu'cemü'l-müfehres*, s. 298), ayrıca *Mesâ'ilü'r-ruhban* isimli küçük bir risâle ona nisbet edilmektedir (Antalya Akseki İlçe Halk Ktp., nr. 306, vr. 181^a-182^b). Şîiler, *Kitâbü Hadîsi Câselik (Câsilik)*'in müellifinin Selmân-ı Fârisî olduğunu kabul etmektedir (DîA, XV, 39).

Hz. Peygamber'in saçlarını tıraş etmesi sebebiyle berberlerin piri sayılan Selmân böylece fütüvvet teşkilâtının gelişmesinde önemli rol oynamış, aynı zamanda pek çok tasavvufî silsilenin içinde yer almıştır (*El² [İng.]*, *Suppl.*, s. 702). Kâzerûniyye tarikatının kurucusu Kâzerûnî'nin Abbâsî halifelerinin kendisine gönderdiği zekât paylarını Selmân-ı Fârisî'nin kabilesi arasında dağıttığı söylenmektedir. Şîiler, Selmân'ı çok az sayıdaki güvenilir sahâbiler arasında saymış, onu Hz. Ali'den sonra ikinci sırada önemli bir kişi kabul etmiş, zamanla kabirini Kerbelâ dönüşü uğranması gereken bir ziyaretgâh haline getirmiştir. Bazı aşırı Şîiler, Hz. Ali'nin Allah katındaki makamına vâkif olduğu için Selmân'ı hüccet kabul etmektedir. Gulât-ı Şîa'dan bir grup Selmân-ı Fârisî'yi peygamber saymış, hat-

ta ona Peygamber'in üstünde bir değer atfetmiştir (*EP*² [İng.], VIII, 998). Nusayrîler, Selmân'ı ulûhiyyet anlayışlarının temelini oluşturan ve "ayn: Ali (ilâh)- mîm: Muhammed (hicâb)- sîn: Selmân (bab)" şeklinde formüle edilen üç sırlı harf inanışının bir parçası kabul etmişlerdir. Bu sembolik yorum çerçevesinde Gâliyye içerisinde Selmân'ı yücelterek onun insanların hakikate giriş kapısı olduğunu kabul eden grup Selmâniyye (Sîniyye) adını almıştır. Günümüze kadar varlığını koruyan Nizâriyye'nin kıyâmet doktrinine göre mevcut imam Ali ile özdeşleşerek onun ruhî gerçekliğinde tecellî etmekte, ona inananlar da Selmân-ı Fârisî ile özdeşleşmektedir. Dürzîlik anlayışında da bu aşırı fırkanın kurucusu Hamza b. Ali'nin değişik dönemlerde farklı tezahürlerinin olduğuna, Resûl-i Ekrem devrinde de Selmân-ı Fârisî olarak zuhur ettiğine inanılır.

Selmân-ı Fârisî hakkında yapılan pek çok çalışmadan bazıları şunlardır: Ca'fer es-Sâdik, *Kıssatü Selmân el-Fârisî* (Burdur İl Halk Ktp., nr. 58); Hüseyin Mücîb el-Misrî, *eş-Şahâbiyyü'l-celîl Selmân el-Fârisî 'inde'l-'Arab ve'l-Fürs ve'l-Türk* (Kahire 1973); Ali Şerîatî, *Selmân-ı Pâk* (Tahrân 1977); Ahmed İbrâhim el-Hakîl, *Selmân el-Fârisî: Lev Kâneti'l-hâkikatü fi'l-Merîh le-şedde'r-rihâle ileyhâ* (Beyrut 1400/1980); A. A. Razwy, *Salman al-Farsi: Salman the Persian: A Short History of his Life* (Elmhurst 1983, 1988); Ebû Abdurrahman b. Akîl ez-Zâhirî, *el-Burhân 'alâ tahşini hadîsi Selmân* (Riyad 1413/1993); Atâullah Muhâcirânî, *Berres-yi Seyr-i Zindegî ve Hikmet ve Hükümet-i Selmân-ı Fârisî* (Tahrân 1375); Rebî'î Hamîd Zehrüddin, *Selmân el-Fârisî câmi'u 'ilmi'l-evvelîn ve'l-âhîrîn* (Dımaşk 1420/1999); Assad Rassoul, *Salman al-Farisiyy* (Köln 2000); Merziye Paşayeva – Zahide Hacıeva, *Selmân Mümtaz Arxivinin Tâsviri* (Bakı 2005); Emel Tanânê, *Selmân el-Muhammedî* (Beyrut 2006). Saim Arı, *Selmân-ı Fârisî* (1994, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü) ve Âdem Muhammed Ahmed el-Bâzmî, *Merviyâtü Üsâme b. Zeyd ve Selmân el-Fârisî fi Müsnedi'l-İmâm Ahmed* (1404, Câmîatü Ümmi'l-kurâ külliyyetü'ş-şerfa ve'd-dirâsâti'l-İslâmiyye) adıyla birer yüksek lisans tezi hazırlamış, aralarında şarkiyatçıların da yer aldığı pek çok müellif onunla ilgili makaleler yazmıştır.

Şarkiyatçı J. Horovitz, Selmân-ı Fârisî'nin erken dönem kaynaklarda adı geçmezken daha sonra kendisinden söz edildiği yolunda bir iddia ileri sürerek özellikle Hen-

dek Gazvesi'ndeki etkinliklerine ve zühd hayatına ilişkin bilgilerin İran asıllı bir kimsenin kıymetini arttırmak için sonradan uydurulduğunu, hatta böyle bir kişinin yaşayıp yaşamadığının bile tartışmalı olduğunu söylemekteyse de bu kadar farklı kaynağın ve rivayetin aynı husustan ve itibak derecesinde söz etmesi bu iddianın isabetsizliğini ortaya koymaktadır. Medine'nin kuzeyinde yer alan ve Mesâcid-i Seb'a diye bilinen yedi mescidden biri, Ömer b. Abdülazîz'in Medine valiliği sırasında yaptırdığı sanılan Mescid-i Selmân-ı Fârisî'dir. Daha sonra Seyfeddin Hüseyin b. Ebû'l-Heycâ tarafından yeniden inşa edilen yapı (577/1181) bugün de varlığını sürdürmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, V, 437-444; Vâkıdî, *el-Megâzî*, s. 194; İbn Hişâm, *es-Sîre*², I-II, 214-222, 506; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 75-93; İbn Ebû Hâtim, *'İletü'l-hadis* (nşr. Muhibbüddin el-Hatîb), Beyrut 1405/1985, II, 139; Ebû'ş-Şeyh, *Tabakâtü'l-muhaddişin bi-İsbahân* (nşr. Abdülgafûr Abdülhak Hüseyin el-Belûşî), Beyrut 1407/1987, I, 203-236; İbn Abdülber, *el-İstî'âb* (Bicâvî), II, 634-638; Serahsî, *el-Mebsût*, I, 37; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, II, 331; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*², I, 505-557; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), III, 141; a.mlf., *Tehzîbü't-Tehzîb*, IV, 137-139; a.mlf., *el-Mu'cemü'l-müfehres* (nşr. M. Şekkûr el-Meyâdîni), Beyrut 1418/1998, s. 298; Cl. Huart, "Selmân du Fârs", *Mélanges Hartwig Derenbourg (1844-1908)*, Paris 1909, s. 297-310; L. Massignon, *Salmân Pâk et les premières spirituelles de l'Islam iraniens*, Paris 1934, s. 101-127; Hasan es-Sadr, *Te'sisü'ş-Şî'a*, Beyrut 1401/1981, s. 280; Wensinck, *el-Mu'cem*, VIII, 107; Abdüssettâr eş-Şeyh, *A'lâmü'l-hüfâz ve'l-muhaddişin*, Dımaşk-Beyrut 1417/1997, I, 473-507; J. Horovitz, "Salmân al-Fârisî", *Isl.*, XII (1922), s. 178-183; D. M. Donaldson, "Salman", *MW*, XIX/4 (1929), s. 338-352; L. Massignon, "Selmâniyye", *İA*, X, 461; H. Halm, "Salmâniyya", *EP*² (İng.), VIII, 998; G. Levi Della Vida, "Salmân al-Fârisî", a.e. *Suppl.*, s. 701-702; Pervîz Ezkâî, "Selmân-ı Fârisî", *DMT*, IX, 262-265; M. Yaşar Kandemir, "Hadis", *DİA*, XV, 39.

İBRAHİM HATİBOĞLU

SELMÂN b. REBÎA

(سلمان بن ربيعة)

Ebû Abdillâh Selmân b. Rebîa
b. Yezîd el-Bâhilî el-Küfî
(ö. 32/652-53)

Kûfe kadısı, kumandan.

Kûfeli olup büyük Arap kabilelerinden Benî Bâhile'ye mensuptur. Resûlullah hayattayken müslüman olmakla birlikte onunla görüştüğüne dair bir bilgi bulunmadığı için muhadramundan kabul edilir. Ancak kaynaklarda, Hz. Ömer'in sahâbî olmayan birini ordu kumandanlığına ve kadılığa ta-

yin etmeyeceği yolundaki kanaatlerden hareketle Selmân'ın sahâbî olduğuna dair görüşlere de yer verilmektedir. Kendisinden Amr b. Şûrahbîl, Süveyd b. Gafele, Şakik b. Seleme ve Ebû Osman en-Nehdî gibi tâbiinin büyüklüğüne rivayette bulunmuştur.

Hz. Ömer, Kadî Şüreyh'ten önce Kûfe kadılığına getirdiği Selmân'a aylık 500 dirhem maaş bağlamıştı. Cihada çıkmadığı yıllarda hacca gittiği rivayet edilen Selmân, Ebû Ümâme el-Bâhilî ile Dımaşk bölgesindeki fetihlere katıldı. İslâm şehirlerinde savaş zamanında kullanılmak üzere at yetiştirilmesine karar veren Halife Ömer, Kûfe'ye tahsis edilen 4000 atla ilgili sorumluluğu Selmân'a vermiş, bu sebeple kendisine Selmân el-Hayl denilmiştir. Hz. Ömer tarafından Irak bölgesinde fetihler yapmak üzere ordu kumandanlığına getirilen Sa'd b. Ebû Vakkâs, Kadisiye Savaşı (15/636) sırasında Selmân'ı atlı birliklerin başına geçirdi ve kazanılan zaferle Irak kapıları müslümanlara açılmış oldu. Bu savaşta elde edilen ganimetlerin taksimi görevini de üstlenen Selmân daha sonra Kadisiye'ye kadı tayin edildi.

Hz. Osman'ın İrmîniye'nin fethi görevini verdiği Selmân, Azerbaycan'a kadar gitti ve buralardaki pek çok yerin fethinde görev aldı. Selmân b. Rebîa ve Habîb b. Mesleme yönetimindeki İslâm orduları Ar-rân'ın başşehri Berdea'yı fethetti (24/645). Halife Osman tarafından Kuzey Kafkasya'nın fethi için görevlendirilen kardeşi Abdurrahman b. Rebîa'nın yanında yer alan ve Dağıstan'da Hazar Türkleri'yle yapılan bir savaşta onun şehid düşmesi üzerine kumandayı üstlenen Selmân savaşa devam ederek Bâbülevbâb'ın (Derbend) fethini gerçekleştirdi. Bu savaş sırasında kendisine yardım etmesi için Hz. Osman tarafından görevlendirilen Habîb b. Mesleme'nin ordunun sevk ve idaresinin tamamen kendisine bırakılmasını istemesi üzerine Selmân'la aralarında ihtilâf çıktı, Habîb'i destekleyen Suriyeliler ile Selmân'ın taraftarı olan Iraklılar arasında birbirini ölümlle tehdit etmeye varan bir gerginlik yaşandıysa da olay daha fazla büyümeden halledildi. Daha sonra Derbend Geçidi'ni aşarak Hazarlar'ın başşehri Belencer'e dayanan Selmân kumandanlığındaki ilk İslâm ordusu Hazar kuvvetleri karşısında geri çekilmek zorunda kaldı ve muhtemelen Selmân bu sırada Belencer'de şehid düştü (32/652-53). Selmân'ın vefatı için farklı tarihler de verilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Vekî', *Ahbârü'l-kuğât* (nşr. Abdülazîz el-Merâğî), Kahire 1947, II, 184-186, 190; İbn Abdülber,